

ezek a' szegény párák attól az időtől fogva, márt. 20 napjáig, és így 3 hólnapnál valamivel tovább, az egész télen abba a' veremben voltak, és noha semmi eleséget és italt nem kaptak, mivel senki se tudta,

hogy ott vannak, még is életben megmaradtak, még pedig oly jó testekben, hogy most is három ujni szalonnára betsültetik kövérségek. M. Kurir 28. sz. 436. l. és 29. sz. 446—447. l. R. D.

TÁRSULATI ÜGYEK.

A k. m. Természettudományi Társulat elnöke és választmányja elszomorodással jelenti

DR. GRUBER LAJOS

egyetemi nyilvános rendkívüli tanárnak, a m. k. meteorológiai és földmágnességi központi intézet igazgatójának folyó évi november hó 15-ikén élete 37-ik évében történt elhunytát.

Társulatunknak 1876 óta volt ő rendes, 1887 óta pedig választmányi tagja. Társulatunk körében kifejlett munkásságának maradandó emléke »Útmutatás földrajzi helymeghatározásokra« című munkája.

BÉKE LEGYEN PORAIN.

Szakülés 1888. november 21-ikén. Herman Ottó bemutatta norvégiai útján szerzett gyűjteményét, a kitömött madarakat, több rozsmár-koponyát s rénszarvas-agancsokat, tőkehal-fejet, csetlapoczkát, bogarakat, továbbá norvég és lapp halász-szerszámokat és lapp házieszközöket; a mesés hírű *lemminget*. A madarak gyűjtésében a jellemző alakok és a biológiai csoportok létesítése volt a főcélja; így például a *Tetrao subalpinus*-ból megszerezte a tojásokat, a fiókákat, a nőtényt és a hímét. Az *Anthus cervinus*-t, mely állítólag a 70-ik szélességi fokon túl fészkel, felfedezte Dr. Lendl-lel együtt Grindö szigetén, később Tromsö szigetén is. Megjegyezte, hogy a norvégiek részéről mindenütt kitüntető szívességet és barátságot tapasztalt, a merre csak járt.

Választmányi ülés 1888. november 21-ikén. Az e. titkár előterjeszti a vallás- és közoktatási m. kir. miniszteriumnak f. évi október hó 31-ikéről 15,482. szám alatt kelt átíratát, melyben tudomásul veszi az 1887. évi állami segélyről bemutatott számadást. — Örvendetes tudomásul szolgál.

A titkár jelenti, hogy az október 31-ikén lejárt chemiai pályázatra két pályamű érkezett, melyeknek megbírálásáról már a mult választmányi ülés intézkedett. — A választmány elrendeli, hogy a pályaművek jelíges levélkéi közös borítékba tétessenek, a Társulat pecsétjével lezárassanak és megőrzés végett a levéltárba helyeztetessenek, a mi legazonnal meg is történt.

Titkár elszomorodással jelenti Kriesch János választmányi tag halálát; kegyeletes szavakkal emlékezik meg a Társulat ez elhunyt munkásáról, a ki végső lehelletéig fáradozott a Társulat javán. — Szomorú tudomásul szolgál.

A titkár mélyen megilletődve jelenti, hogy Dr. Gruber Lajos, a Társulat választmányi tagja, tevékeny életének újszólván kezdetén, elhunyt. — Szomorú tudomásul szolgál.

A titkár előterjeszti a forgó tőke pénztári állását 1888. október végén. — Tudomásul szolgál.

A titkár előterjeszti, hogy Gyula i Pál, egyetemi tanár, főrendiházi tag

100 frttal az örökítő tagok sorába lépett. — Örvedetes tudomásul szolgál.

A jegyző felolvassa a mult választmányi ülés óta a könyvtárba beérkezett ajándékokat, melyek a következők: Antolik Károly I. »A levegő és a víz alkotásai«, 2. »Mi a meleg és mi a hideg«, a szerző ajándéka; Dr. Aurel v. Török »Ueber ein Universal-Kraniometer«, és »Ueber den Yezoer Ainoschädel aus der ostasiatischen Reise des Herrn Grafen Béla Széchenyi und über den Sachaliner Ainoschädel des königl. zoologischen und anthropologisch-ethnographischen Museums zu Dresden«, a szerző ajándékai; Dr. A. Troska, »Die Vorherbestimmung des Wetters mittelst des Hygrometers«; K. Schimmelfennig »Wie ist der geographische Unterricht in der Volksschule zu gestalten, damit er sowohl dem Zwecke der Schule, als auch den Bedürfnissen des praktischen Lebens entspreche«; Hermann I. Klein »Das Gewitter und die dasselbe begleitenden Erscheinungen, ihre Eigenthümlichkeiten und Wirkungen, sowie die Mittel, sich vor den Verheerungen des Blitzes zu schützen«; és Dr. Hermann I. Klein »Ergebnisse rationeller Prüfungen von Wetterprognosen und deren Bedeutung für die Praxis«, Schilberszky Károly ajándékai; Dr. Than Károly »Feladatok a chemiai gyakorlatokhoz, kezdők számára a magyar gyógyszerkönyv II. kiadásának különös tekintetbevételével«, a szerző ajándéka. — Köszönettel vétetnek.

A titkár elszomorodva jelenti, hogy az utolsó választmányi ülés óta 8 tag haláláról értesült. Elhúnyt K. r i e s c h J á n o s műegyetemi tanár, Budapesten, a Társulatnak 1863 óta rendes, 1875 óta örökítő és 1868 óta választmányi tagja, Közlönyünknek mindenkor buzgó munkatársa; Gruber Lajos meteorológiai intézeti igazgató, Budapesten, 1876 óta rendes, 1887 óta pedig választmányi tag, és a Társulat megbízásából 1883-ban készült »Útmutatás földrajzi helymeghatározásokra« című munka szerzője; továbbá: Dr. Fuchs József orvos, Nagyváradon; Görtl Nándor gyógyszerész, Debreczenben; Nagy Pál tanár, Debreczenben; Pilch Ágoston műegyetemi tanár, Budapesten; Rády Endre birtokos, Patán; Szász István tanár, Sepsí-Szent-Györgyön; és Udvardy Ferencz ügyvéd, Ászáron. — Szomorú tudomásul szolgál.

Kilépésöket bejelentették 4-en. — Tudomásul van.

A jegyző felolvassa az új tagokul ajándékokat: Arnold János tanító Soborsin, (ajánló Szepessy S.); Bartalus János ev. ref. esperes Bukarest, (Veress E.); Barthos István tanár Sepsí-Szent-György, (Zayzon B.); Derzsi Gábor m. kir. erdész Körmen, (Dercsenyi K.); Gaál László nyomda-

tulajdonos Makó, (Keiser F.); Harmath Lajos ügyvéd Brassó, (Rombauer E.); Havas József kir. erdőfelügyelő Budapest, (Illés N.); Herkovich Sándor gyógyszerész Budapest, (Nuricsán J.); Huszár Károly gyógyszerész Keszthely, (Csapó Ö.); Janó István ev. ref. lelkész Ötvös-Kónyi, (Barla Sz. K.); Kertész Adolf chemikus Sz.-Fehérvár, (Krécsey B.); Lukovics István takerékpénztári hivatalnok Budapest, (Báthory I.); Szabó Otmár apátsági jegyző Zircz, (Ágh T.); Szelényi Károly tanárjelölt Budapest, (Filarszky N.); Török Gyula körjegyző Bezi, (Nagy L.); Wieder Gyula tanár Csík-Somlyó, (Szily K.); a kik mind a 16-an megválasztattak; velők a tagok létszáma 5341-re emelkedett, a kik között 159 alapító és 101 hölgy van.

Természettudományi estély

1888. november 9-ikén és 16-ikán. Herman Ottó »Az északi madárhegyekről« tartott előadásában megjegyezte, hogy a Kir. Magyar Természettudományi Társulat megbízásából a »Madarakról« szóló munka elkészítésén dolgozván, a tények gyűjtése végett utazott Norvégiába, hogy közvetlen tapasztalás alapján írhasson az északi madárvilágról. Gyermekkora óta folyton az volt a vágya, hogy madárhegyet láthasson, a mi végre e nyáron teljesült is. Előadása közben több északi madarat mutatott be, kiemelve, hogy a természet zordonsága ellen csakis az ő anyai szeretetök melege óvja meg a kicsiny tehetetlen fiókákat. Svaerholton megtalálta, a mit annyira óhajtott: a madárhegyet. Ennek kapcsán vázolta a sirályok félszékése módját, mert a híres madárhegy lakóinak legtöbbje sirály, és azokat a fíradalmakat, a melyekkel két sirály-fiókát keritenie sikerült.

November 16-ikán »Az éjjeli Napról« tartott előadásában mindenek előtt a szükséges csillagászati ismereteket adta elő, melyek annak a tüneménynek a megértésére kívántatnak, a melyet az »éjjeli Nap« néven ismerünk. Tudvalevő, hogy minél jobban haladunk a sarkok felé, annál hosszabb a nap. Az előadó julius végével tanuja volt, hogy a Nap éjjelkor mint csapott át a leszál-lásból a felkelésbe, azaz mint váltotta fel az alkonyt a hajnal, a nélkül, hogy éjszaka lett volna. Megemlítette továbbá, hogy a norvégek ilyenkor mindent elkövetnek, hogy úgyszólván »dözsöljenek« a napfényben; nem függönyözik le ablakaikat, hanem mentől több világosságot engednek lakukba. Az állat- és növényvilág is hasonlóan viselkedik a napfény iránt, melynek hatásától bámulatos gyorsasággal fejlődik. Az előadó mindkét alkalommal számos rajzzal illusztrálta előadását, az éjjeli Nap világát pedig elektromos fényvel fehér papírosra vetett képen utánozta.

LEVÉLSZEKRÉNY.

KÉRDÉSEK.

(—) November 2-ikán Szeghalmon (Békésm.) délután 5 óra 45 perczkor délkeleten elég borús égen feltűnt egy félgömb alakú meteor, mely retek, a magnéziuméhoz hasonló fehér, igen intenzív fénnel keleti vonalon északkeleti irányban haladt 5—6 másodpercig és széthullás nélkül, miként ha fellefal mögé került volna, eltűnt. A félgömb *gömbölyű* részével haladt előre. Nagysága hozzávetőlegesen 15—20 cm. átmérőjű gömb felének látszott előttem. A fény intenzivítására annyit említék, hogy körülöttem a majdnem teljes sötétben levő temető fáinak levelei, a föld, fegyverem, kutyám oly erős megvilágításban látszottak, mintha 4—5 lépésnyire magnézium-drótot égettek volna. Mire lehet következtetni a fény színéből ama gömb anyagát illetőleg?

KISS FERENCZ, gyógyszerész.

(—) November 2-ikán pár percczel esti 6 óra után keletről nyugotra, közel érve a zenithhez, szép tűzgolyó vonult Szatmáron át; villámszerű fehér fényt árasztva a városra s minden zaj nélkül tűnt el. Még a katolikus temetőből is látszott e ritka szép égi tűnemény, mely pedig halottak estéje alkalmából erősen ki volt világítva. Érdekes, a mit tejesasszonyunktól a néphitre vonatkozólag hallottam. Azt tartják, hogy ilyenkor »az ég megnyílik« és a mit az ember akkor kíván, az teljesedésbe megy.*

L. Gy.

(—) *A bogács-lepke vándorlása.* Egnémely lepkefaj (*Pieris brassicae*, *Cucullia umbatica*) vándorlása már régebben ismeretes**, a bogács-lepkéről (*Vanessa cardui* L.) azonban, tudtommal, nem ismeretes, hogy vándorol. Én a folyó év május hó 20-ától kezdve több napig láttam vándorlásban Fogaras vidékén. Nagy gyorsasággal jöttek déli irányból, s a legrövidebb úton északnak tartottak. E lepke általában sebes röptű, de vándorlásában valójában feltűnő volt az akadályt nem ismerő szorgos vonulás. A szemlélőre valami ellenségtől űzött, fűtő hadsereg hatását tette; pihenni ezer közül alig szállt le egy valamely feltűnőbb virágra, s egy pár pillanat múlva az is tova szállt. Legnagyobb volt számuk május 20-ától négy napig, a déli órákban, jóllehet a vándorlás

délelőtti 9 órától majdnem estig tartott. Később mind kevesebben, kevesebben jelenkeztek, s vonulási irányuk sem volt már oly határozott. A legsűrűbb vonuláskor igen korlátolt területen (egy 40 méter hosszú kertben) 5 percz alatt 100-at olvastam meg. Nem repültek magasan, úgy, hogy lepkehálóval jól elérhettem őket. Igen vigyázók voltak; ha valamely vonuló csoport felé közeledtem, rögtön irányt változtattak, kikerültek.

Érdekes az is, hogy valamennyi elfogott példány him. A repülők — a menynyire megítélhettem — kisebbek voltak a közönségesen előforduló hímeknél. A legtöbbnek szárnya szakadozott, foszladozott, a pikkelyzet hiányos. A repülők sem tűntek ki eredeti szín pompájokban; szürkéseknak tetszettek, a mi nagyobb távolságról való jövetelők mellett bizonyít. Hogy északra milyen messzire mehettek, utanjárássaim daczára sem állapíthattam meg.

A lepkék vándorlásának okát már többen fejtegették s legvalószínűbbnek a táplálék hiányát találták. Lehet, hogy ez esetben is a táplálékhiány kényszerítette őket a vándorlásra, minthogy a vándorlást megelőzőleg és folyama alatt tartós száraz időjárás volt. Szóba jöhetne, a hímek feltűnő sokasága miatt, a párosodás ösztöne is, de ez tapasztalás szerint csak egyszerű barangolásra vezeti őket. Igen érdekes volna a Fogarastól északra eső tájakon megfigyelni a jövő évben tömegesebb fellépéseket.

GYÖRKE LAJOS.

(—) *Sáskajárás Romániában.* Nem lesz talán érdektelen, ha Mocsáry Sándor »Közlönyünk« 229-ik füzetében írt dolgozata kapcsán a Romániában pusztító sáskákra vonatkozó adatainak kiegészítéséül, édesatyám — Veress Sándor — tapasztalatait közlöm, ki hosszú ideig mint mérnök működött ez országban, több idevágó megfigyelést tett. Ezeket részletesen Romániáról szóló (hátrahagyott, kiadatlan) nagy ismeretű munkájában írta le, a mint következik.

»1847-ben láttam ugyan Debreczenben egy kis csapat sáskát, hanem valódi sáskajárást csak Oláhországban láttam. 1860-ban a meggyilkolt Mihály szerb fejedelem *Heresti* (5 órajárásnyra Bukaresttől) uradalma mérésével lévén elfoglalva, június 20-ikán d. u. 3—4 óra közt túl az Árdzseről, a Krivecz és rádováni magaslatról nagy porfelleg és szélvész keletkezését veszem észre; éles távcövem segélyével azonban azonnal megláttam, hogy a szürke sárgás porfelhő apró kavargó pontokból áll, mint a méhraj és nem lehet más, mint sáska-

* Úgy látszik, hogy e két tudósítás egyazon tűzgolyó megfigyelésére vonatkozik s így igen érdekes. Kívánatos volna, ha t. tagtársaink mennél több ilyen tudósítást küldenének.

SZERK.

** Term. tud. Közl. X. k. 21. és 86. l.

sereg. A nagy tömeg jó félmérföldnyi szélességben, s 2—3 toronymagasságban oly sűrűn fedte el a déli szemhatárt, hogy a rajta túleső tárgyakat meglátni nem lehetett és a földet korholó, hőmpölygő füst vagy még inkább homok, pusztai zivatarhoz hasonlít, tompa morajjal gyorsan közeledve.

Elérvén a falut, csomósan ereszkedtek le, s pár perc alatt mindent elleptek oly sűrűn, hogy három-négyszeresen feküdtek egymás hátán, s az urasági kert fáinak ágain óriási rajként csüngöttek. Az első megfog egy levelet vagy galyat, a másik ennek derekába fogódzik, a harmadik erre, úgy hogy 8—10 csüng egymáson, mint egy füzér, s oly roppant súlyúak, hogy a nagy diófák ágai letöredtek terhük alatt. A földön nem feküsznek szanaszét össze-vissza, hanem meglehetősen ugyanazon irányban, mind nyugotra fordult fovel és úgy vigyáznak, hogy nem lehet rájuk taposni, mert már egy ölnyírről felzúdulnak, s néhány lépéssel tovább szállnak le. Este fele felkerekedve, az erdőnek, onnan pedig ellenkező irányban a kukoricza-földeknek mentek, s ott kényelmesen letelepedtek. De másnap 10 óraker elhagyták e helyet, Válea Dráguluj felé indulván; azonban nagy bámulatunkra, nem igen ettek, úgy hogy a tengeri levelein rágott lyukakat kivéve; nem sok kárt okoztak.

Megjegyzésre méltó, hogy ezek nagy *vándor sáskák* voltak és pedig abból a rajból, mely tavaly, 1859-ben, az egész oláh síkságot ellepte. Ekkor ugyanis egy csapat észrevétlenül a szomszéd Budesti jószágon települt és rakta le tojásait. Az idei tavaszon azután, a birtokos reméltel vette észre, hogy milliókra menő megszámlálhatatlan apró sáskatömeg borítja el jószága nagy részét. Eleinte saját jobbágyaival gondolta őket kiirthatni, de meggyőződván törekvése lehetetlenségéről, a kormányhoz folyamodott. Ennek támogatásával, lehet gondolni, hogy április közepétől június végeig folyton dolgozva, mily roppant mennyiség irtatott ki; mégis oly sok maradt, hogy a mint a repülni tudás korát elérték, több csapatra oszolva, az ott kopaszá tett vidékekről, különböző irányokba szerteszálltak.

Visszatérve elbeszélésemre, próbáltuk mi őket seprűkkel, nyírággal, lövöldözéssel legalább a gyümölcskertből kihajtani; de nem megy egy sem 8—10 lépésnél tovább, s ha onnan újra elhajtja az ember, megint vissza száll előbbi helyére. Az ezután következő 1861. évben, az Olt mellett, Piátrán azonban történetesen rájöttem a módjára, hogy lehet őket — legalább egy darab földről — elkergetni. Tudniillik ha hátulról kezdjük hajtani, akkor a felkerekedők az egész letelepült csapatot átrepülnek és legelől szállanak le; s így sorban foly-

vást lehet őket *előre* hajtani, mert vissza semmi esetre nem mennek, sőt a sáska (még addig is, míg fiatal és repülni nem tud) inkább nekimegy a folyóvíznek is, mintsem visszatérjen.

Többnyire mindig délnyugoti, vagy egészen nyugoti irányban mennek, gyakran felhasználva egy-egy meleg szellőt; minék az lehet az oka, hogy reggel nedvesek és 10—11 óráig sütkölnöznek s esznek. Azután a déli nagy melegben pihennek és csak délután 4—5 óra tájban, sőt később kerekednek fel és hihetőleg a Napot nézik, s arra tartanak. Mondják, hogy ép úgy vezérek vannak közöttük, mint a méhraj közt az anya és ezek valamivel nagyobbak, s aranyárga hátuk és nyakuk van; de én nem bírtam soha sehol egy ilyenre szert tenni, noha szavahihető emberektől hallottam. Természetük szerint nem mindenütt esznek, a hol letelepednek. Gyakran csak pihennek; ott azonban, a hol meghálnak és másnap alkonyatig háborítatlanul maradnak, földig rágnak minden gyöngébb növényt, különösen a tengerit. Piátrán sikerülvén a falunak kihajtani őket a kukoriczából, a közeli erdőre szállottak le és ott háltak, de alig lehetett a falomban észrevenni, hogy itt-ott megrágták; azonban óriási tömegükkel a galyakal lehajtották és néhol letördelték.

Nagyobb szerencsétlenség nem érhet egy mezőgazdát, mint ha ősszel az ő jószágán rakják le $\frac{1}{2}$ cm. hosszú babszemű tojásaikat. Ezt azonban nem úgy teszik, a pillangók vagy légyfélék, hanem mindenekelőtt kiválasztanak egy alkalmas szántatlan. kemény — ha lehet tuskós — földet; ott a nőstény nekifeszíti szarvnum rágós farklapátját a talajnak és addig forog-fúr, míg egész hónaljig beásta magát. A him ott áll mellette és kényszeríti a dologra, mikor pedig jó mélyen van, megöli a nőstényt. Elszakítja derékban felső testét és a földben maradt alsó részt (melyben mint egy zacskóban vannak a tojások) nagy gonddal betemeti, s fölébe egy kis fél alma nagyságú halmocskát rak. Gyakran megesik, hogy az erőlködés alatt megdöglök a sáska, petével telt teste bennmaradván az ásott gödörben. Hogy egy és ugyanaz a nőstény 2—3 lyukba tojjon, nem tapasztaltam. Tavasszal, ha jó meleg van, kibujnak a hangyanagyságú sáskafiai és mindent felfalnak, a mi csak növény; s miután ott a hol születtek mindent megettek, mennek előre feltartóztathatatlanul mindaddig, míg repülni nem tudnak. Ekkor még tovább képesek azután szállani és Afrikából nem ritkán átlátogatnak Európába.

Itt Budestin a Dimbovicza mellett, Tomádeón nyugotra, nem messze Bukaresttől és Zimniczen tudom, hogy így telepedtek

volt le; mire a kormány 500—600 embert rendelt ki, kik pusztították, a mint lehetett. Szalmát hinteni reá és meggyújtani, nem ér semmit, mert a közelgő meleg érzetere a rögök alá bujnak és megmenekülnek; oly szívós életfűk lévén, hogy 24 óráig kénköfűstbe zártak közül még többen felelevenedtek. Más eljárás szerint nagy szürkés angol ponyvákra hajtották fel őket olyformán, hogy a ponyvákat a letiprott buza-földre terítvén, távolról kezdték a sáskaverést köröskörül, s így az elevenen maradt rész mind a vászonra menekült, melyen könnyen megölhették. Majd ismét gyékényeket löktek a csomósan heverő sáskákra, s rajtok addig tapostak, míg szét nem tiportattak. De legjobb mód hosszú árkokat ásni és a még repülni nem tudókat nyírfaseprűkkel verve, behajtani s ott részint agyonütni, részint betemetni. Ha pedig idején észreveszi az ember, hogy földjére rakták le tojásaikat, fel kell szántani az egészet, s a felszín alatt 2—3 ujjnyira ott találjuk a petéket, melyeket gyerekekkel, parasztnőkkel vékaszámra lehet azután összeszedetni.

Néha azonban erdős vagy cserjés vidékre is lerakodnak, midőn kiirtásuk lehetlenné válik. 1862-ben már alig lehetett itt-ott egyes csapatocskákat látni, s utójára elvesztek magoktól úgy, hogy most egyet sem igen találni már.

Közlí VERESS ENDRE.

(III.) »Az élelmiszerek hamisításáról« szóló cikket örömmel olvastuk el többen; és mivel népünk a bors és paprika fűszerhasználatában van, az a legfőbb kérdés: vajjon az ily hamisítások az egészségre minő hatással vannak? LAZÁR ADÁM.

(II2.) Mellékelve bátorkodom egy gyantanemű testet küldeni, melyhez követ-

kezdképen jutottam. Egy 25 literes hordót, melyből csak nemrég fogyott ki a sör, pálinkával töltöttem meg; de napszámosságaim nem akarták inni a pálinkát, oly kellemetlen szagú és ízű volt. Beláttam, hogy csakis a sörös hordóból származhatott a baj és mivel szűrőn a folyadék nem ment keresztül, betettem a lepárló készülékbe és lepároltam, minek eredménye sajátságos zamatú keserű ízű szesz lett, a lepárló készülékben pedig a mellékelt gyanta maradt vissza. Kérnék felvilágosítást, vajjon a sörből vált-e le a hordóra vagy a hordó van-e gyantával kiöntve?

FRITS JÓZSEF, gyógyszerész.

(II3.) A mai postával küldök egy bádogdobozban »Császár-kávé«; kérem szíveskedjék megvizsgáltatni, hogy valóssággal mi az, nem ártalmas-e az egészségre? használható-e eledélül? K. J.

(II4.) Van-e valamely számbeli viszony vagy lehetséges-e ilyen az elemek atom-súlya és a Fraunhofer-féle vonalak közt? Mivel mindkettő jellemzi az elemeket, filozófiai szempontból kell viszonyoknak lenni, mely ha megállapíttatik, szép felfedezésekre vezethet. HENCZ ANYAL.

(II5.) Miből áll az antifebrin és az antipyrin. U. F.

(II6.) Ha igaz az az egészségtani szabály, hogy a meleg után rossz hatású a gyorsan reakövetkező hideg, miért használják meleg fürdők után a hideg tussal való lemosást? Miért nem egészségtelen ez, s hogyan magyarázható? V. E.

(II7.) Mi lehet az oka, hogy az íróasztalomon álló folyékony gummi arabicum megbarnul, szinte feketés színűvé változik? V. E.

FELELETEK.

(72.) A pázsitfélék (Gramineae) meghatározására szolgáló jelkulcos specialis magyar munka nincsen. A nemek meghatározásáig megyen az Alföldi Flatt Károly fordította munka: Bentham George, A Pázsitfélék rendszere, Budapest 1886, melyben azonban nincs kulcs. A pázsitfélék meghatározására eredménnyel használhatók az egész honi flórára kiterjedő művek közül: Simkovits L., Növényhatározó, Budapest 1882, melynek kulcsa a nemekig viszi a határozót; a fajok nevéig terjedő kulcsa van: Hazslinszky Frigyes, Magyarhon edényes növényeinek fűvészeti kézikönyve, Pest 1872, művének és Dr. Cserey Adolf, Növényhatározójának, Selmezbánya 1887.

Ilyen specialis jelkulcos munkája a németeknek sincsen. Ezeknek irodalmá-

ban a német flóra pázsitféléit felöleli Jensen, Deutschlands Gräser und Getreide-Arten, Leipzig 1863; az összes pázsitféléket tárgyalja latin nyelven Steudel E. G., Synopsis plantarum Graminearum, Stuttgart 1855.

Németországnak jórészt egész flóráját felölelő kulcos művek közül ajánlhatók: Lorinser, Botan. Excursionsbuch IV., Wien 1877; Garcke A., Flora von Deutschland, Berlin 1885; Willkomm, Führer in das Reich der Pflanzen Deutschlands, Oesterreich und der Schweiz, Leipzig 1882; Hallier E., Dr. W. D. I. Koch's Taschenbuch d. deutsch. u. schweiz. Flora, Leipzig 1881; és Neilreich A., Flora von Niederösterreich, Wien 1859. Ezek közül Lorinser, Neilreich, Willkomm munkái hazánkban is jól használhatók.

Mint kulcsok ugyan nem használhatók, de a pázsítfélékről kellő felvilágosítást nyújtanak a következő képes művek: Engler A. u. Prantl K., Die natürl. Pflanzenfamilien, Cassel, mely csak a főbb típusokat adja képpben, továbbá Wagner-Garcke, Illustrierte deutsche Flora, Stuttgart 1882, mely a szövegbe nyomott eléggé tanulságos kis képei s aránylag olcsó volta miatt alkalmas s végre Reichenbach L., Icones florae Germanicae et Helveticae I. kötete.

A pázsítfélékkel való behatóbb foglalkozáskor a monografikus munkákhoz kell fordulni, mint a milyen például Hackel E., Monographia Festucarum europaeorum, Cassel 1882.

A mezőgazdaságra fontos pázsítfajokat részletesen tárgyalja a magyar orsz. gazdasági egyesülettől kiadott: Rétfüvek és takarmánynövények, Pest 1844, mely képekkel jelent meg és Dr. Chr. Langenthal, Gras u. Getreide, Berlin V. kiad. 1874 című munka. M. D. S.

(74.) A Természettudományi Közölny-nek folyó évi novemberi vagyis 231-ik füzetében Herman Ottó — a Levélszekrény 44. száma alatt — a juliusi füzetben megjelent leírásra vonatkozólag, kettőt nem hisz el: Nem hiszi, 1. hogy a hajnalmadárról szóló leírásom való legyen; és 2. hogy az, a mit a fentidézett rövidke leírásomban elmondottam általában is lehetséges legyen, mert az »az ornithológiai mai magaslátáról tekintve és talán a közönséges madártermészet szempontjából is, igazán példátlan és oly erős hitet kíván, a minő a tapasztalati tudományokban oly annyira szükséges és üdvös szkepsziszszel talán meg sem fér.«

Az első pontra nézve meg kell vallanom, hogy »mea culpa«. Az én lelki szemeim előtt a *Certhia familiaris* lebegett és nem a hajnalmadár. Mentőseimre csupán egy körülményt óhajtok felhozni, még pedig azt, hogy soraim bizalmas magánlevelé jellemeivel voltak írva és nem voltak a nyilvánosságnak szánva. (Utóbbi esetben nagyobb gondot szokott az ember fordítani közleményére).

A második pontra nézve, ki kell jelentenem, hogy személyes észleleten alapuló feljegyzéseimet mindenki vel szemben és egész terjedelemben fentartom.

TESCHLER GYÖRGY.

(99.) A Közölny 231-ik számában, az »ernyős röppentyűről« való kérdésre a szerkesztőség azt mondja, hogy nem tudja, mi az, a mi nem nagy csoda, hiszen ha valaki behatóbban nem foglalkozik a tűzművészet mesterségével még hírből sem

ismeri az »ernyős röppentyűt«. Az ernyős röppentyű ernyője egy 30—40 cm. átmérőjű selyempapírból készült körlap, melynek szélén 6—8, mintegy 40 cm. hosszú fonál van megerősítve, melyek egy pontban összekötvék. Ezen most már közös fonálra van az illető lángszinezetű csillag erősítve. A körlap és a fonál-szálak előlegesen tímósí odatba áztatandók, hogy meggyuladásuk be ne következhessek. A körlap közepén robbanó gyapotból készült fonál van keresztül húzva, melynek segítségével a papírtokkal felszerelt és esernyő módjára összehajtott ernyő a röppentyű testére van felakasztva oly módon, hogy a robbanó gyapot fonál a kamra belső oldalával áll összekötötésben. Ha most már a röppentyű a legmagasabb helyre felérve, a tűz a kamrába is eljutott, a fonál is lángra kap és az ernyő felszabadul, a lefelé eső röppentyűtől kiterjesztetik és miután a robbanó-gyapotfonál alsó vége a csillaghoz van erősítve, az is meggyúl és lassan ereszkedő csillag módjára lebeg a levegőben.

Az ernyő terjedelme és a csillag súlya közötti viszony minden esetben más-más; a legjobb eredményeket egy-két kísérlet útján szerzett tapasztalat adja.

LEIPNIKER ERNŐ.

(100.) Eddigélé az irodalomban — legalább tudtommal — semminemű adat nincsen arra, vajjon öntözhető-e a növény szappanos vízzel vagy nem. S így e részben a kérdezőnek csak azt tanácsolhatom, hogy tegyen kísérleteket.

A szappanos viznek a növényekre való káros hatását a szappanos víz alkotásából nem lehet kimagyarázni, de hasznát még kevésbé. A növényekre hasznos lehet a szappanos víz kálium-tartalmánál fogva, mely azonban olyan csekély, hogy számba alig vehető, minthogy a szappanos víz jóformán csak zsírsavas nátriumból áll, mely a növényeknek általában nem tápláléka.

Dr. Kossutány Tamás m.-óvári gazd. akad. tanár véleménye szerint a szappanos víz a szobai növényeknek, melyek földje a túlságos öntözés miatt megsavanyodott, esetleg hasznos is lehet, de a trágyalé kútjába nem volna tanácsos beereszteni, mert szabad alkálíja kiüzné az ammoniakot, mely mint növényi tápanyag fontos; csak az esetben nem volna mitől tartani, ha a szappanos vizet előbb például kénsavval megsavanyítanak. M. D. S.

(106.) A *Leontopodium alpinum*-ot a székelyek mondják (bár talán csak helyenként) *havasí gyopárnak*.

A mi a *Galanthus* nevét illeti, megengedem, hogy *hőfehérké*-nek csak »mostanában s elvéte« nevezik, ámbár én hazánk három különböző helyén hallottam:

egy nagyszalontai és egy bethleni nőrokonomtól, továbbá egy brassói székely vagy tán csángó leánytól, ki a piacon kínálta! Különben azt hiszem, hogy még sok víz lefolyhat a Dunán, míg az új *hófehérke* név általánossá lesz és kiszorítja a régi elnevezést, mert (Borbás úr megjegyzését a *Leontopodiumra* alkalmazva) »nem czélszerű az elődeink megalapította kifogástalanabb elnevezéseket megbolygatni«.

VERESS ENDRE.

(110.) Az »időjónővény« neve *Abrus precatorius*, a hüvelyesek közé tartozik, hazája Kis-Ázsia és Keletindia; de előfordul Tuniszban és Corsicában is. Fel-tűnően hasonlít az *Acacia lophanta* speciosához. Újnak e növény épen nem mondható. *Nicholson* növénylexikónja, *The illustrated dictionary of Gardening* szerint az *Abrus precatorius* (németül *Wetterpflanze* és *Paternostererbse*) 1680 óta ismeretes. A mi jóslását illeti, szerintem, csak hümbüg. Tény az, hogy e növényre hat az időjárás változása, de nem előre; így hasonló a népadoma ama bizonyos barométeriéhez: ha vizes, eső esik, ha mozog, szél van stb. Valami élelmes ember felhasználta e növény érzékenységet és sok ember hiszékenységet, — a saját zsebe javára.

SZEPESY SÁNDOR.

(111.) A kérdésre, hogy a bors és paprika hamisítása az egészségre milyen hatással van, egész általánosságban teljesen megfelelni nehéz, a mennyiben az egészen a hamisításra használt pótló anyagok minőségétől függ. A tapasztalat szerint a fűszerek hamisítására használt anyagok magok káros hatással a szervezetre nem igen vannak, annál inkább mivel a fűszereket csak kis adagokban használjuk. Nagy súlyt kell azonban helyezni a hamisítással járó tisztátalanságra, különösen a borsot illetően, melynek színe annyira megegyezik a piszok és por színével, s a mely körülményt a hamisítók ki is használják. A tisztátalanság pedig fő fészke a fertőző csíráknak.

Az élelmiszerek minőségének megítélésében kétségtelenül fontos, hogy ne legyenek az egészségre káros hatásúak; de újra meg újra ki kell emelnem, hogy az értelmes hamisítónak nincs is érdekében a fogyasztók megmérgezése, sőt gondoskodik

is róla, hogy az egészségre ártalmas anyagot ki ne tudjanak benne mutatni. A mi bajunk az, hogy általában csak azt kérdezzük, vajjon árt-e az egészségnak, anyagi megkárosulásunkat illetően pedig bámulatos érzéketlenséggel viseltetünk. Számítsa csak ki t. tagtárs úr vidéke népének károsítását, ha 360 frt árú 3 métermázsza állítólagos tört borsot fogyasztott, melyben tényleg csak 120 frt árú 1 métermázsza valódi bors, s mintegy 15 frt árú 2 métermázsza, például köles korpából álló, borsmatta volt.

A kérdésre magára röviden annyit mondhatunk, hogy ha a nép a borsot és paprikát nagyban fogyasztja, azok hamisítása egyes esetekben az egészségre is kártékony lehet, de a fogyasztók anyagi károsítása okvetlenül nagy mértékű.

A bors hamisítása ellen legjobban úgy védekezhetik a fogyasztó, ha egész borsot vásárol és maga törli meg; a paprikát illetően már bajosabban. A hamisítás biztos megállapítása csak tudományos módszerekkel lehetséges.

PAVLÍCEK SÁNDOR.

(112.) A sörös hordók gyantával vonatnak be, a czélből, hogy a sör a hordó likacsáiban be ne hatoljon, mert ha ez megtörténik, az üres hordó igen hamar megeczetesedik; azonkívül pedig a gyantaréteg meggátolja, hogy a sör szénsava a likacsokon át kiáramoljon. A gyanta tehát így jutott a hordóba és innét a pálinkába.

L. E.

(113.) A *Singer* és *Liebmann* budapesti cég aláírásával ellátott vignettával teljesen lezárt bádogdobozban levő »császárkávé« nagyobb részben közönséges pótkávé-anyagból katáng-gyökérből (*Cychorium Intybus*) és aszaltgyümölcsből, kisebb részben pedig valódi pörkölt és örölt kávéból áll. Alig tekinthető egyébnek mint egy kis valódi kávéval fűszerezett pótkávénak. Az egészségre ennélfogva nem ártalmas. Különben mindenki elkészítheti önmaga, ha pótkávéba kevés valódi kávé kever.

Ha az ára a pótkávé árának felel meg, akkor — csekély valódi kávé tartalmánál fogva — jobbminőségű pótkávénak tekinthető; de ha ára inkább a valódi kávé árát közelíti meg, akkor a fogyasztók kárára törekvő visszaéléssel van dolgunk.

P. S.

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.